

Dole, 31. avgust 2014

Danes smo se namenili pa v Dole. Še zmeraj imam nekoliko otroško hrepeneč spomin na te kraje nad Idrijo. Nikoli jih nisem obiskala kot otrok, veliko sem pa o njih slišala in v želji, da bi ja kam šli, sem jih imela zapisane med svojimi željami. To so bile Ledine, Razpotje, Idrijske Krnice, kmetija Srnačen. Edino v Drago smo šli s šolo nekoč nabirat grmičje za šolsko živo mejo. Še zdaj me tisti rumeni očki ne vem katere okrasne rastline gledajo iz spominov.

Tako se nas je opoldne 31. avgusta osem zbralo v Podklancu. Odločitev, da ne gremo po strugi Črne, kot je bila ponavadi običajna pot, mi je bila kar všeč. Tista pot je res za suho poletje, ko skale niso zdrsljive in tla niso razmočena od vsakodnevnega deževja, ki nas preveč obdarja letos. Ubrali smo jo po stezi navzgor, nekoliko tudi po gozdnih poteh, ki so nekdam služila za pota, po katerih so vozovi drdrali svojo enakomerno pesem. Soromarji poznavalci so sproti lovili napotke o smeri tudi od domačinov. V grapo nazaj nismo marali, zato smo iskali pot po slemenu. Svet je tu kraški. Številne vrtače ga delajo razgibanega; skoraj ni ravnega travnika, da se ne bi zemlja ulegla na različno močne kamenine. Med travo so že stegovali dolga stebela jesenski podleski s svojo blede vijoličasto barvo. Prva znamenja jeseni – smo soglasno ugotovili. Tudi gmajne niso bile več tako opojno bujno zelene. Prve hiše v Zavratcu so samotne. Kaj pravzaprav pomeni to ime? Zagotovo je osnova slovanska. Škoda, da ni razložena v Etimološkem slovarju slovenskih zemljepisnih imen. A tudi ob tej besedi se potrdi načelo, da so lastna imena krajev najprej živela kot »navadne«, občne besede, za katere pravopis določa pisavo z malo začetnico. Pleteršnikov slovar je besedo »zavratec« ujel v pomenu vzrat, ozara, kar naj bi po Slovarju slovenskega knjižnega jezika pomenilo travnat svet na koncu njive, kjer se pri oranju obrača plug. Ime kraja se je potemtakem po zapletenih metaforičnih poteh navezalo na poljedelstvo.

Posamezne hiše se združijo v naselje, zbrano okrog cerkvice. Ne daleč stran prav prijazno domuje še s slamo krita hiša, vredna ogleda. Je ostanek preteklosti, a tak, da po zunanosti sodeč ni sama sebi namen. Nekdo je skrbno obnovil hišo svojih dedov. Nedaleč stran od nje se je med gozdovi in košeninami na levi belil kos ceste proti Ravnam, po kateri se bomo vračali. Gremo mimo odlagališča jedrskih odpadkov, ki so jih tu vkopali po nesreči, ki se je zgodila pred več desetletji v Kliničnem centru. Streho prerašča grmovje, cela nizka podolgovata zgradba daje vtis zapuščenosti. Cesta teče ob njej; seveda nevarnih posod niso mogli voziti še po razdrapanih poteh. Na prvi pogled ni nikjer videti nobenega opozorila. Govori se, da je imela mladina v bližini kotichek za svoja zabavna srečanja. Bog ve, zakaj si je pravzaprav izbrala ravno to mesto.

Bližnjico si naredimo kar čez travnik, lepo okrašen z poznopoletnimi rožami. Še nekaj hoje po asfaltu in že se nam pokažejo Dole – prijazno naselje na ravnini z nekaj hišami. Tudi to ime je s stališča onomastike, imenoslovja privlačno, ker ima vzporednico v kraju Gore. Taki pari imen so nastajali po zakonu pomenske podobnosti oziroma opozicije. Zgodovinsko podlago jim je dajal isti zgodovinski čas in podobne družbene razmere. Spomnimo se imen Stara vas in Nova vas v Žireh ali pa neuradnih »zgoranje« in »spodnje« Selo. V gostilni Pr` Gantari sta pridružila še Ciril in Fanči in še nekaj drugih. Veseli smo ju, še posebej, ker je za Cirilom težka preizkušnja njegovega zdravja.

Po mašnem obredu, ki je bil glavna pobuda našega romanja, smo posedli v prijazni družčini in si s podporo nabrali novih moči. Čisto po naključju smo bili deležni tudi dobrot zlate poroke. Lepo je videti generacije različnih starosti zbrane v veselem vzdušju in sredi med njima dva, ki jima je posvečena še posebna pozornost.

Smerokaz Ravne nam je kazal pot ob povratku. Kar precej smo se spuščali. Na desni nas je pozdravil griček Kovk, dandanašnji je poraščen. Včasih se je pa daleč videlo z njega, mi povedo soromarji. Tudi to ime je zanimivo. Stroka pravi, da se v kratkih besedah, v katerih se pojavljajo isti glasovi, skriva posnemanje naravnih glasov. Spomnimo se na »mu mu«, »hov hov« ali pa na »čira čara«. Je mogoče v Kovku iskati nekoliko okleščen izraz za posnemanje sove – skovik, (s)kovk? Tonetov čebelnjak nam je spet ustavil korak, da smo okusili sadove čebeljega dela v tekoči in okusni medenjastki inačici. Potem pa le še spust v dolino in krog romanja v Dole je bil sklenjen.

Možinotova kašča v Zavratcu

Milka Bokal